Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Obor politologie

Autoreferát (teze) disertační práce

Mgr. Michal Trčka

Fenomén deteritorializace: Vysílání pracovníků do České republiky

The Phenomenon of Deterritorialization: Posting of Workers to the Czech Republic

Praha 2019

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Lánský, Ph.D.

Obsah autoreferátu

1. Úvod a výzkumný záměr 3
2. Struktura a stručný nástin obsahu disertační práce 5
3. Metodologie 8
4. Shrnutí analýzy reakcí vybraných aktérů na návrh revize směrnice 96/71/ES v letech 2016–2018 10
5. Závěr 13
6. Seznam literatury použité v autoreferátu práce 16
7. Publikační a odborná činnost autora 19

1. Úvod a výzkumný záměr

Disertační práce se věnuje obecným problematickým aspektům mechanismu tzv. *vysílání pracovníků* v Evropské unii (EU), což je specifický rámec pro mzdy a pracovní podmínky pro pracovníky, které vysílá zaměstnavatel k poskytování služeb (k dočasnému vykonávání pracovní povinnosti) v jiném členském státě. Práce se zabývá návrhem Evropské komise (EK) na revizi směrnice 96/71/ES, který EK předložila v březnu 2016, a analyzuje konstrukci vybraných diskurzů v debatě o návrhu na revizi této směrnice do přijetí její finální podoby v červnu 2018.[1]

Česká republika (ČR) patří mezi země, které jsou čistým příjemcem zahraničních pracovníků formou mechanismu vysílání (viz např. Chmelař a kol. 2016). V období od roku 2016 do roku 2018 bylo v ČR zaznamenáno poměrně velké množství případů, ve kterých se jednalo o tzv. falešné vysílání pracovníků (především ukrajinských pracovníků skrze tzv. polská víza; viz např. SÚIP 2017a).[2] To byl také jeden z důvodů, proč jsem se v disertační práci zaměřil na fenomén vysílání pracovníků do ČR a jeho specifický projev v podobě falešného vysílání, které v debatách o revizi směrnice 96/71/ES rovněž hrálo důležitou roli. Hlavním cílem disertační práce byla analýza reakcí vybraných představitelů vlády ČR (premiéři v daném období, představitelé Úřadu vlády, Ministerstva vnitra, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva dopravy), především na návrh EK na revizi směrnice 96/71/ES, ale rovněž obecně na vysílání pracovníků do ČR, protože její představitelé se přímo účastnili vyjednávání mezi institucemi EU a členskými státy o revizi směrnice 96/71/ES.

Analýzu jsem zaměřil na reakce vlády ČR, ale jejich reakce jsem navíc v některých částech disertační práce porovnával s dalšími aktivními českými aktéry prezentujícími zájmy zaměstnanců (Českomoravská konfederace odborových svazů – ČMKOS) a zástupci zaměstnavatelů a podnikatelů (Hospodářská komora ČR – HK ČR) z toho důvodu, aby byly v práci prezentovány také další perspektivy zainteresovaných aktérů než jen pozice vlády ČR. Tím pádem se v analýze objevují také diskuse a konflikty (kolem hodnocení návrhu na revizi

[1] *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/71/ES ze dne 16. prosince 1996 o vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb* poskytla v prostoru EU pravidla pro vysílání pracovníků, např. stanovila minimum podmínek, na které má vyslaný pracovník nárok (minimální mzdu, maximální délku pracovní doby apod.).

[2] Pojem *falešné vysílání* označuje situaci, kdy vysílání pracovníků nenaplňuje definici stanovenou směrnicí 96/71/ES. Konkrétně např. v těchto případech: za prvé při vysílání pracovníků nelze prokázat činnost vysílající firmy ve státě EU, ze kterého je pracovník vyslán, za druhé existenci přímého pracovního poměru v zemi vyslání, za třetí vyslání pracovníka není dočasné, za čtvrté vyslaný pracovník nezůstává při výkonu práce podřízen vysílající společnosti apod. (viz např. Cremers 2018, s. 3–4).

směrnice 96/71/ES), nejen mezi vládou ČR a institucemi EU či některými členskými státy, ale rovněž mezi vybranými aktéry v ČR (vláda ČR, ČMKOS, HK ČR).

Problematiku vysílání pracovníků spolu s jednáním o návrhu na revizi směrnice 96/71/ES jsem analyzoval v souvislosti s fenoménem deteritorializace moderního (evropského) státu, jeho hranic a deteritorializací práce.[3] Šlo totiž nejen o to, zachytit, jak je debata o revizi směrnice 96/71/ES pro českou vládu a pro další členské země či instituce EU citlivým tématem, ale také to, jakým způsobem se v návrhu na revizi směrnice 96/71/ES objevuje téma proměny suverenity moderního státu, jestli se v navrhovaných pravidlech pro vysílání pracovníků objevují zmínky o proměně propustnosti hranic evropských států nebo o flexibilizaci práce.

Základními výzkumnými otázkami v mé disertaci jsou:

1. Jak jsou vládou ČR hodnoceny jevy jako proměna suverenity států a zvýšení nadnárodní flexibilizace práce, které mohou být dány do souvislosti s vysíláním pracovníků?
2. Jak se vláda ČR staví k rozporu mezi ochranou práv a sociálních zájmů vyslaných pracovníků a zdůrazňováním svobody volného trhu?
3. Jakým způsobem vybraní aktéři vlády ČR interpretují specifický projev vysílání pracovníků do ČR – ukrajinských pracovníků skrze tzv. polská víza?

Cílem práce je odpovědět na tyto základní otázky a doložit, že vybraný příklad revize směrnice 96/71/ES je příkladem proměny suverenity moderního evropského státu a nadnárodní flexibilizace práce, což se odráží jak v samotném mechanismu vysílání pracovníků, tak v reakcích vybraných aktérů k návrhu na revizi směrnice 96/71/ES.

[3] Pojem deteritorializace by se dal volně přeložit jako *odúzemňování*. V práci využívám pojetí sociologa Olega Suši: „[…] zmenšování vlivu zeměpisných omezení, distancí a fyzických prostorových ohraničení na sociální činnosti a vztahy. Neznamená doslova reálné zmizení fyzicko-geografických prostorů, nýbrž vyjadřuje rozmach možností, způsobů a nástrojů jejich překonávání.“ (Suša 2010, s. 20).

2. Struktura a stručný nástin obsahu disertační práce

Kromě úvodu, který tvoří první část práce, a závěru (pátá část) se má disertační práce skládá ze tří hlavních částí. Ve druhé části jsem se věnoval vybrané metodologii *kritické diskurzivní analýzy* a metodice vypracované Ruth Wodak (*diskurzivně-historický přístup*; viz např. Wodak 2001a), v této kapitole je také popsán můj vlastní přístup k analýze, výběr a sběr dat, primárních a sekundárních zdrojů (více viz následující část autoreferátu).

Ve třetí části disertační práce jsem se zaměřil na rozbor sociálního, historického a politického kontextu problematiky vysílání pracovníků s využitím vybraných poznatků teorií věnujících se fenoménu deteritorializace a vysílání pracovníků v EU. Nejprve jsem popsal vybraná pojetí pojmu deteritorializace, se kterými jsem pracoval ve svém textu: za prvé deteritorializaci moderního (evropského) státu, za druhé deteritorializaci jeho hranic, za třetí deteritorializaci práce. Následně jsem se detailněji věnoval vysílání pracovníků v EU. Konkrétně pak mapování problematických aspektů mechanismu vysílání pracovníků, falešnému vysílání a nakonec jednotlivým směrnicím o vysílání pracovníků a debatě o revizi směrnice 96/71/ES v letech 2016–2018.

Pro porozumění mému výzkumu je třeba upozornit na některé znaky fenoménu deteritorializace. V případě deteritorializace moderního (evropského) státu tímto označením poukazuji jednak k politické dimenzi deteritorializace (např. proměny suverenity, evropská integrace apod.) a jednak k její ekonomické dimenzi (např. rušení bariér pro volný pohyb kapitálu, zboží a služeb). Z hlediska deteritorializace hranic jsem nesledoval jen jejich propustnost, ale snažil jsem se na konkrétním příkladu vysílání pracovníků doložit, že hranice není jen linií, na které se odehrává dělení prostoru, ale při deteritorializaci hranic směrem dovnitř hranice zasahuje do vnitřního území teritoria (např. v podobě přesunu celních kontrol do vnitrozemí) a při externalizaci hranic mimo něj (např. v podobě spolupráce mezi inspekcemi práce v jednotlivých členských státech EU). Poslední sledovanou základní podobou deteritorializace byla deteritorializace práce, projevující se jako transnacionalizace vybraných pracovněprávních systémů, uvolnění pracovníků ze vztahu k národnímu trhu práce a jejich nadnárodní využití, nebo třeba jako transnacionalizace ekonomiky.

Co se týče vysílání pracovníků, problematickým aspektem mechanismu vysílání pracovníků podle pravidel výše zmíněné směrnice 96/71/ES se ukázalo být např. to, že vysílající společnosti vytvářejí na území přijímající země „ostrovy cizího práva“ nebo „prostory

výjimky“ (Wagner 2015, s. 16).[4] A to z toho důvodu, že vždy nebylo zcela jasné, který regulační rámec se vztahuje na vyslané pracovníky (jako na *pracovní sílu*) na jejich pracovišti, protože jsou regulováni (jejich práce a pobyt na území hostitelského státu apod.) v rámci volného pohybu služeb. Dalším problémem se ukázala být strategie některých firem vysílat pracovníky ze zemí s nižšími mzdami na pracovní místa v zemích s vyššími mzdami. Vyslaní pracovníci měli podle pravidel směrnice 96/71/ES zaručenou pouze minimální mzdu, tím pádem mohly firmy využívat mzdového rozdílu ke svému obohacení a snižování ceny práce v zemích s vyššími mzdami. Navíc byly inspekcemi práce odhaleny různé podoby tzv. falešného vysílání pracovníků (viz výše).

Evropská komise předložila 8. března 2016 návrh na revizi směrnice 96/71/ES (Evropská komise 2016), kterým chtěla reagovat na tyto a další problematické jevy. Tento návrh vyvolal intenzivní debatu mezi institucemi EU a některými členskými zeměmi. Debata se vedla především o principu „stejné mzdy za stejnou práci ve stejné zemi“, protože mezi hlavní obavy některých členských států patřilo to, že firmy ze střední a východní Evropy ztratí svou konkurenceschopnost. K této kritice se na jednáních o revizi směrnice 96/71/ES připojili rovněž představitelé ČR. Až do přijetí finální podoby této revize v červnu 2018 byla jednání o revizi směrnice 96/71/ES navíc doprovázena projednáváním obecnějších témat, se kterými je směrnice rovněž propojena, jako např. s tematikou konvergence (mzdové, ekonomické, sociální) a kohezní politiky, zachování různorodosti členských států, nebo s problematikou protekcionistických opatření některých členských států apod.

Ve čtvrté části disertační práce jsem se zaměřil na vysílání pracovníků do ČR, která je jediným novým členským státem, který je čistým příjemcem zahraničních pracovníků formou vysílání pracovníků (viz např. Chmelař et al. 2016, s. 1). V práci jsem se nejprve věnoval deskripci základních podob vysílání pracovníků do ČR. Kromě popisu obecných charakteristik vysílání pracovníků do ČR jsem se zaměřil na neregulérní pracovní migraci v ČR, pod kterou je možné zařadit také různé podoby falešného vysílání pracovníků. V rámci falešného vysílání do ČR ve sledovaném období dominoval specifický fenomén vysílání pracovníků z Ukrajiny prostřednictvím tzv. polských víz (schengenských víz typu C nebo národních víz typu D vydávaných v Polsku; viz např. SÚIP 2016, 2017b, 2018a).

Vedle popisu základních podob mechanismů regulérního i neregulérního vysílání pracovníků do ČR čtvrtá část disertační práce obsahuje stěžejní kapitolu celého textu, a to analýzu reakcí vybraných aktérů na návrh na revizi směrnice 96/71/ES. Tato kapitola je hlavní

[4] Což znamená, že na území členských států jsou uplatňována specifická pravidla pro práci vysílaných pracovníků, která jsou odlišná od pravidel pro kmenové pracovníky.

částí disertační práce a věnuji se v ní jak popisu širšího společensko-politického a historického kontextu a identifikaci specifických témat v analyzovaných textech vlády ČR, tak rozboru vybraných typů diskurzivních strategií se zaměřením na analýzu argumentace a argumentačních schémat. Souhrnu základních poznatků z mé analýzy věnuji v tomto autoreferátu samostatnou část (část 5).

3. Metodologie

V analýze reakcí vybraných aktérů na návrh na revizi směrnice 96/71/ES jsem vycházel z metodologické tradice a postupů *kritické diskurzivní analýzy*, především pak z metody *diskurzivně-historického přístupu* (*The Discourse-Historical Approach* – dále DHA), vypracované Ruth Wodak. V rámci disertace jsem sledoval relace výpovědí k problematice *vysílání pracovníků* a *návrhu na revizi směrnice 96/71/ES* spolu se sociální situací, historickým uchopením této problematiky a širším kontextem situace. Ve své disertaci jsem přitom využil jen některé prvky analýzy DHA. Mnou upravený postup DHA analýzy diskurzu (Wodak 2001b, s. 69–93; Wodak 2007, s. 195; Wodak 2008a, s. 302; Prokopová, Orságová, Martinková 2014, s. 40–41) pak v disertaci vypadá takto:

Za prvé jsem se věnoval popisu širšího společensko-politického a historického kontextu s cílem poskytnout podkladové informace, které jsou potřebné k pochopení zkoumané problematiky a popisu základních témat. Za druhé rozboru základních diskurzivních strategií; popisu, rekonstrukci a analýze základních argumentačních schémat (*topoi*), konkrétně:

a) rozboru základních diskurzivních strategií (*nominace*; *argumentace*; *perspektivizace*, *framing* nebo *diskurzivní reprezentace*), které se podílejí na způsobu prezentace.
b) rozboru základních diskurzivních makrostrategií;
c) popisu, rekonstrukci a analýze základních argumentačních schémat (tzv. *topoi*) využívaných vybranými aktéry v tematice *vysílání pracovníků* a *revize směrnice 96/71/ES*.[5]

Ve své disertační práci jsem kombinoval práci s primárními a sekundárními zdroji, sběr a analýzu dat, a to konkrétně jak kvalitativních údajů (kvalitativní rozbor textů), tak kvantitativních údajů (např. využití statistických údajů, základních informací o migraci pracovních sil apod.). Pracoval jsem s nejrůznějšími typy textů a dokumentů: komentáři jednotlivých vybraných aktérů, tiskovými zprávami, odbornými studiemi z oblasti společenskovědních disciplín apod. Zaměřil jsem se především na ty informace, které jednotliví aktéři směřovali k veřejnosti, nebo k nim veřejnost měla přístup. Z toho důvodu byly hlavním zdrojem dat webové stránky jednotlivých aktérů. Celkově se jednalo o 99 analyzovaných textů

[5] Wodak *topoi* označuje jako argumentační schémata (falešná argumentační schémata, která porušují zásady argumentace, nazývá *falacie*) a jsou to pro ni části argumentace, které spojují argument/y se závěry, tvrzeními; nejsou přitom vždy vyjádřeny explicitně, ale mohou se stát explicitními ve formě podmiňovací nebo příčinné parafráze (Reisigl, Wodak, 2001, s. 69–80; Prokopová, Orságová, Martinková 2014, s. 39). Při analýze *topoi* jsem vycházel z předem připraveného seznamu argumentačních schémat Wodak (Wodak 2008b, s. 73–77), který jsem aplikoval na analyzované téma a přizpůsoboval podle výsledků analýzy základních argumentů.

vybraných aktérů vlády ČR, 20 textů Hospodářské komory ČR (a Svazu průmyslu a dopravy ČR) a konečně 102 textů ČMKOS.

4. Shrnutí analýzy reakcí vybraných aktérů na návrh revize směrnice 96/71/ES v letech 2016–2018

V analyzovaném období od března roku 2016 do června 2018 jsem u vybraných představitelů vlády ČR (stejně tak i HK ČR, případně SP ČR, a ČMKOS) zaznamenal jak propojení některých argumentů nebo argumentačních schémat, tak výraznou dílčí (v některých typech argumentace i celkovou) diachronní změnu (vývoj v čase), kterou prošly jednotlivé diskurzy.[6] Po celou sledovanou dobu (2016–2018) analyzované texty vlády ČR vykazovaly interdiskurzivní a intertextuální vztahy mezi jednotlivými texty/projevy/diskurzy konkrétních vybraných aktérů, apod., proto bylo také možné jako mluvčího či produktora vnímat vládu ČR jako celek. Prvním hlavním tématem argumentačních strategií vlády ČR byl v celém období samotný návrh na revizi směrnice 96/71/ES (v letech 2017 a 2018 především aplikace pravidel revize směrnice 96/71/ES v sektoru dopravy, tzv. balíček mobility). Druhým hlavním tématem bylo obcházení a zneužívání pravidel vysílání pracovníků (v roce 2018 především v dopravě) a agenturní práce.

Vláda ČR se v roce 2016 obecně vyjadřovala kriticky či odmítavě ke snaze EK o revizi směrnice 96/71/ES a v tomto ohledu hájila obdobnou obecnou pozici, kterou zaujímali rovněž zástupci podnikatelů a zaměstnavatelů, oproti ČMKOS, která naopak po celou dobu (2016–2018) vyjadřovala podporu návrhu EK. Změna nastala v roce 2017, kdy se vláda ČR zaměřila ve svých vyjádřeních na hledání kompromisu mezi členskými zeměmi a institucemi EU, začala uznávat problematiku sociálního dumpingu jako společný problém všech členských států, pozitivně hodnotila některá opatření v návrhu na revizi směrnice 96/71/ES a kriticky se v tomto ohledu vymezovala už jen proti uplatnění stejných pravidel v sektoru dopravy. V roce 2018 opět došlo k posunu rétoriky vlády ČR blíže ke způsobu vedení argumentace v roce 2016 (se zaměřením na změny pravidel v sektoru dopravy).

V celém analyzovaném období byla jednou z nejdůležitějších uplatňovaných diskurzivních strategií nominace a perspektivizace, framing nebo diskurzivní reprezentace, jako utváření kategorizace a polarizace „my“ a „oni“. Ve všech letech byla ve vyjádřeních vlády ČR kategorie „my“ použita pro všechny země EU, pouze pokud se jednalo o obhajobu volného pohybu, vnitřního trhu bez bariér apod. V roce 2016 byli pod kategorií „my“ zahrnuti hlavně ti, kteří odmítali návrh na revizi směrnice 96/71/ES, především pak země střední a východní Evropy. V roce 2017 došlo k výraznému posunu a v textech pod kategorií „my“ vystupovaly

[6] Období od předložení návrhu na revizi směrnice 96/71/ES Evropskou komisí v březnu 2016 do přijetí finální podoby této revize v červnu 2018.

daleko více všechny členské státy, které podle vlády ČR spojují základní hodnoty EU. V roce 2018 v rámci hlavního tématu pravidel balíčku mobility vláda ČR uplatňovala obdobné použití kategorií „my“ a „oni“ jako v roce 2016.

Kategorie „oni“, konstruovaná vládou ČR, procházela ve sledovaném období proměnami. Avšak po celou dobu byli pod kategorií „oni“ zahrnuti (podle mého pojmenování): *oni – ti, kteří obcházejí a zneužívají stávajících pravidel vysílání pracovníků*. V roce 2016 bylo toto označení použito především pro západní firmy, v roce 2017 bylo toto tvrzení o západních firmách využito především pro sektor dopravy a také v roce 2018 se využívalo v sektoru dopravy. V roce 2016 byli pod označením „oni“ zahrnuti také (podle mého pojmenování): *oni – prosazovatelé a podporovatelé revize směrnice 96/71/ES* (EK, staré členské státy, západoevropské státy, konkrétně pak Francie a Německo). V roce 2017 byla uplatňována kritika starých členských států z důvodu protekcionistické politiky. V roce 2018 byly do kategorie „oni“ zahrnuty také západní země (zejména Francie a Německo), pro které podle Vlády ČR obecná pravidla, obsažená v návrhu na revizi směrnice 96/71/ES (především s ohledem na sektor dopravy), slouží jako ochranářská opatření.

Co se týče analýzy argumentace vlády ČR, v argumentačních schématech zcela chyběla topoi humanitarismu zaměřující se na neslučitelnost daného jednání s lidskými právy. Dále se v analýze textů a způsobů argumentace objevilo užití několika typů falacií. Vyjmenuji jen několik vybraných příkladů. V roce 2016 se v argumentaci vlády ČR několikrát objevilo využití argumentace *ad hominem* např. při obviňování západoevropských zemí a firem z porušování pravidel stávající směrnice 96/71/ES, které postrádalo konkrétní příklady či důkazy pro tato tvrzení (vyjma jedné kontroly zahraničních řidičů organizované MD a MPSV). Domnívám se, že v tomto případě je možné hovořit o nepřímé agresivitě (Svobodová 2017, s. 319) vedoucí k dehonestování protivníka a utváření stereotypních představ. V roce 2017 bylo dalším typem falacií např. použití argumentace pomocí příkladu kontrol řidičů organizovaných MPSV a MD, které měly dokázat, že jsou to západní dopravci, kteří nedodržují pravidla. Jednalo se dle mého soudu o příklad falacie, protože byl v argumentaci přítomen lokál-patriotismus (místní skutečnost je prezentována jako všeobecně platná) a z jednoho příkladu byla vyvozována obecná tvrzení.

Dalším důležitým problematickým jevem, který vyplývá z mé analýzy, byla dezinterpretace reality. Např. když v roce 2016 vláda ČR tvrdila, že návrh EK na revizi směrnice 96/71/ES neřeší hlavní problémy spojené s vysíláním pracovníků. Mezi hlavními důvody, které vedly k vytvoření návrhu na revizi směrnice 96/71/ES byly přitom přezkumy

nekalých praktik, snaha o zefektivnění spolupráce mezi členskými státy v otázkách vymáhání pravidel a zpřísnění pravidel proti letter-box firmám (viz např. Evropská komise 2016).

5. Závěr

V závěru disertační práce jsem se zaměřil na to, jak se reakce vybraných představitelů vlády ČR na návrh EK na revizi směrnice 96/71/ES prolínají s popsaným fenoménem deteritorializace ve všech třech jeho vybraných podobách. Opět uvedu jen několik nejdůležitějších poznatků a závěrečných tezí.

Co se týče deteritorializace moderního (evropského) státu, v případě její politické dimenze, ta se v analyzovaných textech projevila např. tehdy, když vláda ČR v souvislosti s jednáním o revizi směrnice 96/71/ES poukazovala na to, že by měla být zachována a respektována různorodost členských států, rovně uplatňovány právní předpisy a principy subsidiarity a proporcionality a posílena role národních parlamentů. V tomto ohledu lze totiž jednání o pravidlech pro vysílané pracovníky dát podle mého soudu do souvislosti se zpochybněním „tradičního" pojetí organizace politické, ekonomické a sociální sféry v moderním státu skrze evropskou integraci, restrukturalizující vztahy mezi státy a dalšími aktéry (Wagner 2015, s. 26). To, že se v případě jednání o revizi směrnice 96/71/ES jedná o proměnu suverenity moderního (evropského) státu, ale ne její zpochybnění, že moderní stát zůstává v případě deteritorializace své suverenity stále politicky významným aktérem (více viz např. Rankin 2003), dokládá podle mého názoru např. nastavení implementace směrnice 2014/67/EU, které vládě ČR umožnilo implementaci přizpůsobit české legislativě.

V případě ekonomické dimenze deteritorializace moderního (evropského) státu se ukázalo spojení s teorií, že jednotlivce, sociální skupiny, celé lokality či regiony jednak spojuje transnacionální vzájemná závislost, ale mnohé aktéry vyčleňuje nerovnoměrný geopolitický vývoj, především s ohledem na míru participace na utváření transnacionální ekonomiky (Balibar 2004; Cochrane, Pain 2000; Massey 1993; Sassen 1991). Vláda ČR např. upozorňovala na to, že nedošlo k dostatečné integraci EU, což se projevuje v rozdílech v politické i hospodářské oblasti mezi starými a novými členskými státy. Kritika vlády ČR, že návrh na revizi směrnice 96/71/ES může být spojen s ohrožením konkurenceschopnosti malých a středních podniků z ekonomicky slabších členských států apod., pak odpovídala teorii (Cauvet 2011, s. 79), že nadnárodní mobilita kapitálu může podkopávat a narušovat územní organizaci a místní nebo národní ekonomiky se nyní musí přizpůsobit realitě této nové decentralizované a nadnárodní mobility kapitálu. Nicméně vláda ČR vystupovala jako vláda proevropská a podle mého názoru hodnotila kladně ekonomickou dimenzi deteritorializace moderního (evropského) státu v podobě přijímání opatření vedoucích k posilování vnitřního trhu a k transnacionalizaci ekonomiky, což koresponduje podle mého úsudku s teorií, že

procesy deteritorializace moderního (evropského) státu jsou vnímány jako funkční integrace mezinárodně rozptýlených ekonomických aktivit (Rankin 2003, s. 710).

V případě deteritorializace hranic moderního (evropského) státu jsem ukázal, že pravidla pro vysílání pracovníků přispívají k propustnosti hranic evropských států, protože se podílejí na zjednodušení možností společností dočasně vysílat své zaměstnance do hostitelského členského státu EU (viz více např. Dumancic, Preloznjak 2018). Navíc se v tomto ohledu podle mého názoru projevila korespondence s teorií, že v procesu evropské integrace (v případě přijímání pravidel pro vysílání pracovníků) jsou hranice neustále transformovány a konstruovány různými aktéry (v tomto případě především institucemi EU a členskými státy), a nejsou tedy v rámci jednotného evropského vnitřního trhu zrušeny, ale spíše rekonstruovány (Wagner 2015, s. 31–32). Kontroly organizované ve spolupráci MPSV a MD zaměřené na zahraniční řidiče jsou podle mne příkladem a dokladem toho, že hranice není jen linií, na které se odehrává dělení prostoru, ale při deteritorializaci hranic směrem dovnitř hranice vlastně v jistém smyslu zasahuje také do vnitřního teritoria. Nadnárodní spolupráce Státního úřadu inspekce práce ÚIP s dalšími institucemi členských států (podporovaná EK) pak může být vnímána jako příklad externalizace hranic.

Třetí analyzovanou podobou fenoménu deteritorializace byla deteritorializace práce. Vláda ČR se nestavěla proti vysílání jako takovému, ale jen proti jeho nové definici, tedy proti novým pravidlům v návrhu na revizi směrnice 96/71/ES. Vláda ČR nevnímala jako problematickou otázku to, že jsou vyslaní pracovníci považováni za „pracovní sílu“, a podmínky jejich práce a života v přijímacích zemích jsou tedy regulovány v rámci volného pohybu služeb namísto volného pohybu osob (Wagner 2015, s. 16). V textech vlády ČR se naopak objevila doporučení směřující k další flexibilizaci práce a volný pohyb služeb obecně vnímala spíše jako alokaci lidského kapitálu než jako zdroj nejistoty pro pracovníky a mzdového dumpingu. Ve svých vyjádřeních k návrhu na revizi směrnice 96/71/ES vláda ČR nijak významně nereflektovala ani další problematické aspekty vysílání pracovníků, jako porušování práv vyslaných zaměstnanců, bariéry při prosazování pracovních práv vyslaných pracovníků nebo růst šedé ekonomiky, daný zapojením různých zprostředkovatelů práce v mechanismu vysílání pracovníků. V analyzovaných textech se ani neobjevil náznak tvrzení, že europeizace trhů práce potlačuje vztah mezi státem, jeho územím a občany, což omezuje kolektivismus pracovníků a jejich zastupování (např. skrze odbory), tedy že mechanismus vysílání pracovníků podkopává koncept tzv. průmyslového občanství (*industrial citizenship*; více k tématu viz Haidinger et al. 2018). Z těchto a dalších důvodů uvedených v mé práci soudím, že vláda ČR spíše podporovala snahy o co nejvyšší účinnost fungování systému

vnitřního trhu (více k tématu viz např. Keller 2017, 132–133) než např. ochranu práv zaměstnanců.

Na základě těchto a dalších zjištění uvedených v disertační práci a shrnutých v jejím závěru se mi podařilo v rámci vymezených výzkumných otázek dojít ke třem hlavním závěrům. Za prvé, i když vysílání pracovníků podporuje proměnu suverenity států a přispívá ke zvýšení nadnárodní flexibilizace práce, přesto tyto jevy nebyly v konečném důsledku hodnoceny vládou ČR negativně. Vláda ČR v tomto ohledu prosazovala po celé analyzované období posilování neoliberálního prostoru tzv. volného trhu. Za druhé, vysílání pracovníků skýtá řadu problematických aspektů, mezi které patří rovněž to, že v rámci úsilí o regulaci a vyvážení volného pohybu služeb a ochrany práv a sociálních zájmů vyslaných pracovníků převažovalo u vlády ČR zdůrazňování svobody volného trhu (a spolu s ním tedy i volného pohybu služeb). Třetím závěrem je, že postoj vybraných představitelů vlády ČR ke specifickému projevu vysílání pracovníků do ČR – k ukrajinským pracovníkům vyslaným skrze tzv. polská víza – byl sice kritický, ale navzdory tomu toto kritické stanovisko nehrálo ve skutečnosti formující roli při posouzení obecného mechanismu vysílání pracovníků, u kterého vláda ČR zdůraznila jeho ekonomickou prospěšnost. Vysílání pracovníků by se přitom dalo považovat za součást fenoménu prekarizace práce (Standing 2018). Tento rozměr u vládního postoje chyběl.

Podle mého názoru v rámci analýzy fenoménu deteritorializace a jeho konkrétního projevu v podobě vysílání pracovníků lze konstatovat, že nedochází pouze k oslabení hranic moderních (evropských) států (teritorialita totiž nepřestala hrát důležitou roli, např. v definování nových podob suverenity) a můžeme sledovat nejednoznačné a někdy i protichůdné účinky transnacionalizace (Cauvet 2011, s. 79–80). To se v rámci jednání o revizi směrnice 96/71/ES projevilo v tom ohledu, že i když se podařilo zlepšit postavení vysílaných pracovníků (např. prosazením pravidla stejné mzdy za stejnou práci na stejném místě), na druhou stranu jsou vysílaní pracovníci jen dočasnými pracovníky, což redukuje jejich případné průmyslové občanství, omezuje jejich zastupování ve vyjednávání o výši mzdy nebo jejich pracovních právech. Mechanismus vysílání pracovníku je tedy podle mého názoru přes všechny nové úpravy po revizi směrnice 96/71/ES problematickým jevem, který přispívá k flexibilizaci práce.

6. Seznam literatury použité v autoreferátu práce

Balibar, Etienne. (2004) *We, the People of Europe? Reflections on Transnational Citizenship*. Princeton: Princeton University Press.

Cauvet, Philippe. (2011) Deterritorialisation, reterritorialisation, nations and states: Irish nationalist discourses on nation and territory before and after the Good Friday Agreement. *GeoJournal*, Vol. 76, No. 1, s. 77–91.

Cochrane, Allan; Pain, Kathy A. (2000) Globalizing Society?. In: Held, David (ed.). *A Globalising World? Culture, Economics, Politics*. London and New York: Routledge, s. 5–46.

Cremers, J. (2018) Posting of workers in practice. *INT-AR paper 8 English*. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/323999618_Posting_of_workers_in_practice_-_INT-AR_paper_8_English [cit. 2019-28-05].

Dumancic, Kosjenka; Preloznjak, Barbara. (2018) Revision of the Posted Workers Directive – Is There Equality of Opportunity for Posted Workers?. *31st International Scientific Conference on Economic and Social Development – "Legal Challenges of Modern World"*, 7–8 June 2018, Split, s. 1–6.

Evropská komise (2016). Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/71/ES ze dne 16. 12. 1996 o vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb. *EUR-Lex.europa.eu*. [online]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2016:0128:FIN:CS:PDF [cit. 2019-28-05].

Haidinger, Bettina et al. (2018) *Enhancing Economic Democracy for Posted Workers*. Brussels: Solidar. Dostupné z: http://www.solidar.org/system/downloads/attachments/000/000/823/original/Enchancing_Economic_Democracy_for_Posted_Workers_-_PROMO_report.pdf?1541517126 [cit. 2019-28-05].

Chmelař, Aleš et al. (2016) Pracovní mobilita v EU v české perspektivě. OSTEU Podkladový materiál – 3/2016. *Úřad vlády ČR*. Dostupné z: https://www.dropbox.com/s/csrey32qorp92zq/Podkladovy_dokument_pracovni_mobilita.pdf?dl=0 [cit. 2019-28-05].

Keller, Jan. (2017) *Evropské rozpory ve světle migrace*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.

Massey, Douglas. (1993) Power-geometry and a progressive sense of place. In: Bird, Jon et al. *Mapping the Futures: Local Cultures, Global Change*, London: Routledge.

Prokopová, Kateřina; Orságová, Zuzana; Martinková, Petra. (2014) *Metodologie výzkumu v oblasti kritické analýzy diskurzu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Rankin, Katharine N. (2003). Anthropologies and geographies of globalization. *Progress in Human Geography*, Vol. 27, No. 6, s. 708–734.

Reisigl, Martin; Wodak, Ruth. (2001) *Discourse and discrimination. Rhetorics of racism and antisemitism*. London: Routledge.

Sassen, Saskia. (1991) *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton: Princeton University Press.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/71/ES ze dne 16. prosince 1996 o vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb. *EUR-Lex.europa.eu*. [online]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:31996L0071&from=CS [cit. 2019-28-05].

Standing, G. (2018) *Prekariát*. Praha: Rubato (přeložili Antonín Handl a Petr Janus).

SÚIP [Státní úřad inspekce práce]. (2016) Roční souhrnná zpráva o výsledcích kontrolních akcí provedených inspekcí práce za rok 2015. *Státní úřad inspekce práce*. [online]. Dostupné z: http://www.suip.cz/_files/suip-ff052a3c86273e3ed0bcaab9504b0042/rocni-souhrnna-zprava-o-vysledcich-kontrolnich-akci-provedenych-inspekci-prace-v-roce-2015.pdf [cit. 2019-28-05]

SÚIP [Státní úřad inspekce práce] (2017a) Společné stanovisko státních orgánů k problematice vysílání občanů třetích států do České republiky zaměstnavatelem usazeným v jiném členském státě Evropské unie. *Státní úřad inspekce práce*. Dostupné z: http://www.suip.cz/_files/suip-714f024228bc90b95b3eaff7ec1b8ba4/stanovisko.pdf [cit. 2019-28-05].

SÚIP [Státní úřad inspekce práce]. (2017b) Roční souhrnná zpráva o výsledcích kontrolních akcí provedených inspekcí práce za rok 2016. *Státní úřad inspekce práce*. [online]. Dostupné z: www.suip.cz/_files/suip-3f221754366f01e240f10778f21fe5fa/rocnisouhrnna-zprava-o-vysledcich-kontrolnich-akciprovedenych-inspekci.pdf [cit. 2019-28-05].

SÚIP [Státní úřad inspekce práce]. (2018) Roční souhrnná zpráva o výsledcích kontrolních akcí provedených inspekcí práce za rok 2017. *Státní úřad inspekce práce*. [online]. Dostupné z: http://www.suip.cz/_files/suip-f8430a051a6eab838f616a95e862660e/rocni-souhrnna-zprava-o-vysledcich-kontrolnich-akci-za-rok-2017.pdf [cit. 2019-28-05].

Suša, Oleg. (2010) *Globalizace v sociálních souvislostech současnosti: diagnóza a analýza*. Praha: Filosofia.

Svobodová, Jindřiška. (2017) Falešná argumentace a verbální agrese v politické komunikaci. *Bohemistyka*, číslo 4, s. 317–332.

Wagner, Ines. (2015) *Posted Work and Deterritorialization in the European Union. A study of the German Construction and Meat Industry*. Ph.D. Thesis. Jyväskylä: University of Jyväskylä, Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research.

Wodak, Ruth. (2001a) The discourse historical approach. In: Wodak, Ruth; Meyer, Michael. (eds.) *Methods of Critical Discourse Analysis*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE, s. 63–94.

Wodak, R. (2001b) What CDA is about – a summary of its history, important concepts and its developments. In: Wodak, Ruth; Meyer, Michael (eds.). *Methods of critical discourse analysis*. London, Thousand Oaks , New Delhi: SAGE Publications, s. 1–13.

Wodak, R. (2007) Critical Discourse Analysis. In: Seale, Clive et al. *Qualitative Research Practice. Reprinted edition*. London: Sage, s. 185–201.

Wodak, R. (2008a) The Contribution of Critical Linguistics to the Analysis of Discriminatory Prejudices and Stereotypes in the Language of Politics. In: Wodak, Ruth; Koller, Veronika (eds). *Handbook of Communication in the Public Sphere*. (Handbook of Linguistics, Vol. 4). Berlin: de Gruyter, s. 297–316.

Wodak, R. (2008b) Introduction: Terms and concepts. In: Wodak, Ruth; Krzyżanowski, Michał (eds.). *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*. Basingstoke: Palgrave, s. 1–42.

7. Publikační a odborná činnost autora

1.) Odborná publikační činnost

Monografie a kapitoly v kolektivních monografiích:

- Trčka, M. (2017) *Ne-prostupné hranice Evropy. Teritorialita, biopolitika a etika*. Praha: Epocha.
- Lánský, Ondřej; Trčka, M. (2017) Refeudalizace práva a práce: (Pozdně) kapitalistická dynamika proměny státu. In: Agha, Petr; Bělohradský, Václav; Buben, Radek et al. *Budoucnost státu?*. Praha: Academia, Společnost, s. 131–151.
- Trčka, M. (2017) Sociální otázka a duch osvícenství v „České otázce" T. G. Masaryka. In: Svoboda, J.; Prázný, A. (eds.). *Česká otázka a dnešní doba*. Praha: Filosofia, s. 355–368.

Články a kapitoly ve sbornících:

- Lánský, O.; Trčka, M. (2018) Potlačený logos: o vztahu postkolonialismu a feminismu. In: Hogenová, A.; Pelcová, N. *Logos ve výchově, umění a sportu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, s. 245–264.
- Trčka, M. (2017) Náhoda, relativita a diference v pojmových vymezeních. Od moderního pojetí času ke společnostem kontroly. In: Hogenová, A.; Pelcová, N. *Nahodilost ve výchově, umění a sportu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, s. 103–113.
- Trčka, M. (2016) Kritická analýza diskurzu a vnímání evropských hranic. In: Beáta Balogová (ed.), Zuzana Poklembová (ed.). *Prístupy a prostriedky poznávania v sociálnovednom výskume. Zborník príspevkov zo VII. doktorandskej konferencie konanej 24. novembra 2016 v Prešove.* Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, s. 159–166.

Studie, výzkumné zprávy apod.:

- Moskvina, Yuliya; Trčka, Michal. (2018) *Zaměstnanci v supermarketech: Prekarita a solidarita na fragmentovaných pracovištích*. Za sdílené zájmy zahraničních a místních pracovníků – česká případová studie. Praha: Multikulturní centrum Praha. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/zamestnanci-v-supermarketech_web.pdf.
- Moskvina, Y.; Trčka, M. (2018) Czech case study Workers in Supermarkets: Boundaries, Precarity, and Solidarity in Fragmented Workplaces. In: *Towards Shared Interests between Migrant and Local Workers. Project Rationale and Research Outputs*. Praha: Multikulturní centrum Praha, s. 9. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/project-rationale-and-research-outputs_web.pdf.
- Čaněk, Marek; Janečková, Hedvika; Trčka, Michal; Trlifajová, Lucie; Volynsky, Masha; Dumont, Anna. (2018) Chapter: Czechia. In: *Social Progress Watch 2017 – Desk studies*; Solidar, s. 34–44. Dostupné z: http://www.solidar.org/system/downloads/attachments/000/000/754/original/SPW_2017_Country_studies_compiled.pdf?1519217588.

- Michal Trčka, Yuliya Moskvina, Yana Leontiyeva, Milan Lupták a Luděk Jirka. (2018) *Employment of Ukrainian Workers with Polish Visas in the Czech Republic: From the Main Patterns of Labour Exploitation towards Points of Intervention*. Praha: Multikulturní centrum Praha. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1o0nt8w9mmuMhilFgphe4hj5jq8JTmZid/view.
- Trčka, M.; Moskvina, Y.; Leontiyeva, Y.; Lupták, M.; Jirka, L. (2018) *Zaměstnávání ukrajinských pracovníků s polskými vízy v České republice: od mechanismů vykořisťování k možnostem intervence* (Shrnutí), Praha: Multikulturní centrum Praha. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/1-EQZzpgfOO_4V1x7161GpDdtmBNRnniK/view.

Překlady:

- Bell, D. A. Od komunismu ke konfucianismu: měnící se diskursy o čínské politické budoucnosti. Překl. Antonín Handl a Michal Trčka. In: Kreuzzieger, M.; Lánský, O. (eds.). (2017) *Modernita/modernity v eurasijských kulturních a civilizačních kontextech*. Praha: Filosofia, s. 241–266.
- Kaviraj, S. Modernita a politika v Indii. Překl. Antonín Handl a Michal Trčka. In: Kreuzzieger, M.; Lánský, O. (eds.). (2017) *Modernita/modernity v eurasijských kulturních a civilizačních kontextech*. Praha: Filosofia, s. 267–297.

Recenze:

- Trčka, M. (2018) „Paul Veyne: Foucault, jeho myšlení, jeho osobnost.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 54 (1): 151–154. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/ee35592521ac4a9a69c99828b19869b774286c0f_18-1-07recenze16-5_Trcka.pdf
- Trčka, M. (2016) Ulrich Beck: Německá Evropa. Nové mocenské krajiny ve znamení krize. In: *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 52 (2): 244–247. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/aea388b50090c274df1e87d5b1379f85c1ddfc73_16-2-06recenze17.indd-3.pdf

2.) Konference (vybrané):

- *Zaměstnávání ukrajinských pracovníků s polskými vízy v České republice: od mechanismů vykořisťování k možnostem intervence* na prezentaci výzkumu a kulatém stole Pracovní podmínky cizinců a cizinek – možnosti a limity spolupráce sociálních partnerů (Praha: 24. 4. 2018)
- *Employment of Ukrainian workers in the Czech Republic: Opportunity structures and informal practices to overcome the barriers*. (Trčka M., Leontiyeva J.) na konferenci Strengthening Trans/national Cooperation among Labour Standards Enforcement Agencies in Europe: Challenges and Opportunities / Přeshraniční vymáhání práv vysílaných a dalších migrujících pracovníků: výzvy a příležitosti (Praha: 24.–25. 11. 2017) http://mkc.cz/cz/informacni-sluzby/kalendar-akci/preshranicni-vymahani-prav-vysilanych-a-dalsich-migrujicich-pracovniku-vyzvy-a-prilezitosti
- *Potlačený logos: o vztahu postkolonialismu a feminismu* (Trčka M., Lánský O.) na konferenci Logos ve výchově, umění a sportu (Praha: 4. 5. 2017).

- *Transnacionální veřejnost, komunity a demokratický konfederalismus* na konferenci Světový řád a radikální politika (Praha; Metropolitní univerzita Praha: 25. 11. 2016).
- *Kritická analýza diskurzu a vnímání evropských hranic* na konferenci Prístupy a prostriedky poznávania v sociálno-vednom výskume (Prešov: 2016).
- *Lidská práva – legitimizační nástroj, nebo emancipační projekt?* (Trčka M., Lánský O.) na konferenci Lidská práva, mezikulturní perspektivy a postnárodní konstelace (Praha; Právnická fakulta UK: 2016).
- *Uprchlictví v „pevnosti Evropa"* na konferenci Filosofie a sociální vědy; téma: Sociální konflikty (Praha, Hradec Králové, Bratislava: 2015)
- *Sociální otázka a duch osvícenství v Masarykově České otázce* na konferenci Česká otázka a dnešní doba (Pardubice: 2015)
- *Delegitimizace politiky deteritorializace?* na konferenci Filosofie a sociální vědy; téma: Odpovědnost v době neodpovědnosti (Praha, Liberec, Bratislava: 2014).

3.) Projekty:

- Spolupráce na mezinárodním výzkumném projektu: *Za sdílené zájmy zahraničních a místních pracovníků*; 8/2017–1/2019; MKC Praha (spolufinancováno v rámci programu Evropské unie „Evropa pro občany"); funkce: výzkumník; http://mkc.cz/cz/projekty/towards-shared-interests-between-migrant-and-local-workers
- Spolupráce na mezinárodním výzkumném projektu: *Vymáhání pracovních práv u vysílaných pracovníků v EU*; 1/2017–12/2018; MKC Praha (Evropská komise – Program pro sociální inovace a zaměstnanost); funkce: výzkumník; http://mkc.cz/cz/projekty/protecting-mobility-through-improving-labour-rights-enforcement-in-europe-promo
- Spolupráce na mezinárodním výzkumném projektu: *Za lepší vymáhání přeshraničního pracovního práva*; 2/2017–7/2018; MKC Praha (Mezinár. visegrádský fond a Min. zahr. věcí Nizozemského království); funkce: výzkumník; http://mkc.cz/cz/projekty/stronglab
- Vnitřní grant FF UK 2016; FF_VG_2016_41; období realizace: 1. 1. 2016 – 31. 12. 2017; název: *Proměny hranic v Evropě*; funkce: hlavní řešitel; výstup: monografie.
- Spolupráce na projektu *Modernita/modernity* pro Akademii věd ČR pod dotačním programem Strategie AV 21 (2016/2017) Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací (koordinátor a řešitel Ondřej Lánský); překlady textů; výstup na veřejné přednášce a její organizace.

4.) Akademické pozice a výuka:

08/2016–současnost (2014–2016 externě)	**Interní vyučující (odborný asistent; 100%)**: Katedra filozofie; Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická; Technická univerzita v Liberci
02/2016–6/2016	**Externí vyučující:** Katedra sociálních věd; Filozofická fakulta; Univerzita Pardubice Výuka: - Kritická antropologie a postkoloniální myšlení - Sociologie politiky

2014–6/2016 **Přednášková praxe u PhDr. Pavla Barana:** Katedra filozofie; Filozofická fakulta; Masarykova univerzita v Brně

Vyučované kurzy:

- Vybrané problémy politické filosofie 1 (ZS 2014, ZS 2015)
- Politická filosofie II (LS 2015)
- Politické teorie (LS 2015)

09/2014–1/2015 **Ph.D. student (přednášková praxe)**: Ústav politologie; Filozofická fakulta; Univerzita Karlova v Praze

Výuka (ZS 2014):

- Otroctví, rasismus a modernita (se školitelem PhDr. Ondřejem Lánským, Ph.D.).